

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-151>

Віталій Пальчиков

*головний режисер Київської опери,
викладач кафедри оперної підготовки та музичної режисури,
старший викладач кафедри оперно-симфонічного диригування
Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського
(Київ, Україна)*

Vitaliy Palchykov

*Chief Director of the Kyiv Opera,
Teacher of the Department of Opera Training and Music Direction,
Senior Lecturer of the Department of Opera and Symphonic Conducting of the
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine)*

© Пальчиков В., 2025.

ВЕКТОРИ ОНОВЛЕННЯ РЕПЕРТУАРНОЇ ПОЛІТИКИ КИЇВСЬКОЇ ОПЕРИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. Досліджено сучасні вектори оновлення репертуарної політики Київської опери в умовах суспільно-політичних викликів та культурних трансформацій. Проаналізовано приклади інтерпретацій опери «Весілля Фігаро», розвиток балетного й музичного репертуару, а також створення оригінальних українських постановок. Виявлено прагнення театру поєднувати експеримент і традицію, національну ідентичність і світові тенденції, розширюючи аудиторію та зберігаючи власну мистецьку унікальність.

Ключові слова: репертуарна політика, Київська опера, опера, балет, мюзикл, інновації, національна ідентичність.

Постановка проблеми. Київська опера (КМАТОБ), маючи значний культурний потенціал, сьогодні перебуває у процесі активного переосмислення своєї репертуарної політики в умовах складних суспільно-політичних та культурних реалій, зокрема в контексті повномасштабної війни. Характерною особливістю останніх років стало прагнення театру розширити аудиторію зокрема за рахунок залучення дорослих глядачів, що зумовлює необхідність балансування між репертуаром для молодшого покоління та постановками, орієнтованими на більш зрілу публіку. Це породжує низку питань, пов'язаних із вибором творів, збереженням художньої ідентичності театру та задоволенням різноманітних глядацьких запитів.

Зважаючи на недостатній рівень дослідженості процесів оновлення репертуарної політики муніципальних оперних театрів в Україні, виникає

потреба у визначенні ключових тенденцій, проблем та перспектив формування репертуару Київської опери, який би успішно сприяв культурному розвитку різних вікових груп та зміцнював позиції театру як важливого мистецького центру столиці.

Мета. Дослідити сучасні тенденції оновлення репертуарної політики Київського муніципального академічного театру опери і балету з метою збереження його унікальної ідентичності та розширення аудиторії в умовах динамічних суспільних змін.

Виклад основного матеріалу. З метою залучення нової глядацької аудиторії, відбувається активне розширення репертуару Київської опери. Лише протягом 43-го театрального сезону (2024-2025) відбулось 4 прем'єри вистав у різних жанрових напрямках. А в період з 2020 року список вистав доповнили 13 спектаклів та значна кількість концертних програм. Театр є майданчиком як для творів світової класики, так і для оригінальних опусів українських композиторів, що часто з'являються завдяки співпраці з театром.

У жанрі опери з 2020 року репертуар поповнився такими виставами: «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно (2021 р., реж.-пост. О. Зіберт), «Шлюбний Вексель» Дж. Росіні (2021 р., реж.-пост. Л. Шиленко), «Весілля Фігаро» В. Моцарт (2024 р., реж.-пост. В. Пальчиков), «Фальстаф» Дж. Верді (2025 р., реж.-пост. Г.Ковтун). Усі зразки світової класики виконуються українською мовою, що стало візитівкою Київської опери.

Зокрема цікавий шлях опери «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта на сцені театру, що відображає процес пошуку векторів розширення та формування репертуару зі збереженням художньої ідентичності театру. Протягом короткого проміжку часу з'явилося три кардинально відмінні інтерпретації даного оперного твору.

Постановка 2019 року стала знаковим моментом для театру. Режисерка-постановниця О. Тараненко представила всім відому оперу «Весілля Фігаро» у несподіваному для класичної української сцени жанрі – еротичного трилера. Ця версія суттєво відрізнялася від традиційного прочитання, акцентуючи увагу на

психологічній напрузі та прихованих пристрастях, а не на комічних аспектах сюжету. Вона була епатажною, що мало викликати резонанс і привернути увагу нової, зокрема дорослої, аудиторії.

Вистава викликала неоднозначну реакцію в театральних колах і серед глядачів. Одним з аспектів критики стала невідповідність жанру, а саме неповна його реалізація. Замість еротики глядачі бачили швидше психологічну драму чи містичну мелодраму. Ця невідповідність між очікуваннями та реальністю викликала певне розчарування аудиторії.

Другим аспектом можна відзначити сумнівну інтерпретацію. Спроба осучаснити класичний твір шляхом додавання елементів, що не завжди логічно вписувалися в сюжет, більше сприймалось як надмірне експериментування. Попри цікаву ідею, художнє виконання не стало достатньо переконливим, щоб виправдати радикальний підхід інтерпретації класичного оперного твору.

Така оцінка глядацької аудиторії яскраво висвітлила ризики, пов'язані з кардинальним оновленням репертуарної політики. Це показало необхідність виваженого пошуку балансу між привабленням нової дорослої аудиторії та збереженням ідентичності театру.

Наступна постановка опери, що дебютувала у 2020 році (реж.-пост. В. Пальчиков), стала значним відступом від епатажного прочитання. Вона була створена в умовах, спровокованих зовнішніми обставинами, а саме пандемією COVID-19 та пов'язаними з нею карантинними обмеженнями. Було обрано формат «семістедж» (semi-stage), що дозволило зберегти виставу в репертуарі, мінімізуючи витрати та ризики.

Однією з особливостей вистави стало розташування оркестру безпосередньо на сцені, що є не лише вимушеним рішенням, а й цікавим художнім прийомом, який візуально підкреслював живу взаємодію музики та дії. Сценографічні елементи були мінімалістичними, а рішення частково залишити костюми з попередньої постановки дозволило значно заощадити кошти та час на підготовку.

Хоча постановка і повернулася до класичного сюжету, її не можна назвати цілком традиційною. Постановча група прагнула наблизити характери та взаємодію персонажів до реалій сучасного суспільства, роблячи їх більш зрозумілими та актуальними для сьогоденного глядача. Це свідчить про гнучкість репертуарної політики театру, а також здатність швидко адаптуватися до нових викликів у кризових ситуаціях, поєднуючи художню гнучкість з економічною доцільністю.

Втілення опери «Весілля Фігаро» 2024 року (реж.-пост. В. Пальчиков) стало кульмінацією пошуку театром власної ідентичності та нового діалогу з аудиторією. Відмовившись від радикального психологізму 2019 року та вимушеного мінімалізму 2020 року, театр звернувся до новаторського візуального рішення, представивши оперу у форматі коміксу. Ця концепція стала свідомим кроком назустріч сучасному глядачеві, особливо молодому.

Формат опери-коміксу передбачає використання візуально простого сценографічного рішення (П. Нірод), гротескних костюмів (Д. Курята) і динамічних візуальних рішень, що імітують естетику графічних романів. Цей підхід дозволяє перетворити складний оперний твір на захопливу, візуально зрозумілу історію.

«Коміксовий» стиль робить оперу доступною для тих, хто не знайомий із класичним мистецтвом. На відміну від епатажу 2019 року, що міг відштовхнути, ця постановка пропонує зрозумілий та ігровий формат. Дана постановка є ілюстрацією поточного вектору репертуарної політики театру, що поєднує інновації з прагматизмом, а прагнення залучити нову аудиторію – зі збереженням художньої якості.

У балеті Київської опери спостерігається інший, не менш цікавий вектор – активне створення нових сучасних постановок. Театр не лише підтримує класичну спадщину, а й активно розвиває власний, оригінальний балетний репертуар, співпрацюючи з сучасними композиторами та хореографами. Це свідчить про прагнення Київської опери бути не музеєм, а й майданчиком для створення нового мистецтва.

Балет «Далеко по сусідству» (2020, хореограф А. Шошин), створений під час пандемії, є прикладом камерного, але глибокого балету на одну дію. Використання музики зарубіжних композиторів дозволило зосередитися на пластичному втіленні теми, що відображає актуальні суспільні настрої.

Балет «Аладін» (2021), створений українським композитором О. Родіним та хореографом С. Коном, є яскравим підтвердженням багатовекторності репертуарної політики Київської опери. Ця постановка, орієнтована на дитячу та сімейну аудиторію, демонструє прагнення театру не лише адаптувати класичні твори, а й створювати новий оригінальний контент.

Більше того, цей твір отримав важливе міжнародне визнання: балет було представлено на європейській сцені – у Каунаському державному музичному театрі в Литві у 2023 році. Ця постановка є знаковою подією для українського мистецтва, оскільки не лише презентувала українську хореографію та музику європейському глядачеві, але й підтвердила високий художній рівень сучасного українського балету, що здатен успішно інтегруватися в міжнародний культурний простір.

«Сойчине крило» А. Кос-Анатольського (2023, хореограф Г. Ковтун) є важливим кроком у популяризації української балетної спадщини. Звернення до твору І. Франка та музики українського класика демонструє прагнення театру формувати національно свідомий репертуар, який резонує з історичним та культурним контекстом сьогодення.

Історія балету «Лускунчик Гофмана» на сцені Київської опери є унікальним прикладом адаптації репертуарної політики до сучасних суспільно-політичних викликів. До повномасштабного вторгнення в репертуарі театру був «Лускунчик» на музику П.І. Чайковського у хореографії А. Шошина, прем'єра якого відбулася у 2017 році. Однак на хвилі свідомої відмови від культурної спадщини країни-агресора ця постановка була знята з репертуару.

Замість того, щоб повністю відмовитися від популярного балету, театр обрав новаторський шлях, що став вершиною його адаптаційної політики. У 2024 році було створено балет «Лускунчик Гофмана», в якому було збережено

хореографію А. Шошина. Це унікальний випадок, коли нове музичне полотно було створено сучасним українським композитором І.Небесним під вже існуючу хореографію.

Цей творчий симбіоз є яскравим прикладом поєднання прагматизму (використання готової хореографічної основи) та інновацій (створення нової, актуальної музичної партитури). Таким чином, театр не лише задовольнив запит глядачів на улюблений сюжет, але й підкреслив свою відданість принципам національно-орієнтованого репертуару, перетворивши твір, що історично асоціювався з російською культурою, на сучасний український мистецький продукт.

Активний розвиток жанру мюзиклу в репертуарі Київської опери є важливим вектором, що свідчить про свідоме оновлення репертуарної політики, залучення ширшої глядацької аудиторії. Цей крок не лише розширює палітру, але й позиціонує театр як сучасний, гнучкий мистецький центр, що відповідає актуальним світовим тенденціям та готовий до діалогу з різними віковими категоріями глядачів.

Мюзикл «Школа року» Е.Л. Вебера (2021, реж.-пост. В. Пальчиков) є показовим прикладом успішної міжнародної адаптації, що демонструє відкритість театру до сучасних комерційно успішних форм. Це був сміливий крок, адже постановка такого масштабу вимагає значних фінансових та технічних ресурсів. Дана вистава підходить для сімейного перегляду і показує прагнення театру до пошуку балансу.

На відміну від адаптації світового хіта «Школа року», постановка мюзиклу «Піноккія» (2023, реж.-пост. В. Пальчиков) є яскравим прикладом іншого важливого вектору репертуарної політики Київської опери – цілеспрямованого створення нового, оригінального українського продукту. Замовлення музики у сучасного українського композитора Б. Севастьянова та лібрето у Д. Тодорюка свідчить про свідоме прагнення театру підтримувати національних авторів та розвивати жанр українського мюзиклу.

«Піноккія» є оригінальним твором, що не має аналогів у світі, і це підкреслює її важливість у контексті формування національного контенту. Ця постановка демонструє, що Київська опера не лише імпортує готові комерційно успішні формати, але й інвестує у власне майбутнє, створюючи культурний продукт, який відображає український контекст та є актуальним для сучасної аудиторії. Таким чином, «Піноккія» є прикладом того, як театр може поєднувати творчу місію з патріотичним вектором, збагачуючи свій репертуар і підтримуючи розвиток українського мистецтва.

Висновки. Проведене дослідження репертуарної політики Київської опери демонструє, що в умовах динамічних суспільно-політичних змін театр активно шукає нові вектори розвитку, прагнучи зберегти свою унікальну ідентичність та розширити аудиторію. Це прагнення реалізується через кілька взаємопов'язаних напрямів:

- **Пошук балансу між експериментом та традицією.** Аналіз постановок опери «Весілля Фігаро» ілюструє, що театр пройшов шлях від радикального, але короткотривалого експерименту 2019 року до виваженої адаптації 2020 року та інноваційного, візуально привабливого формату 2024 року. Це свідчить про готовність театру до сміливих кроків, а також про його здатність швидко реагувати на критику та суспільні настрої, знаходячи оптимальний шлях для діалогу з глядачем.
- **Відкритість до світової класики та трендів.** Театр продовжує збагачувати репертуар визнаними зразками світової оперної та балетної класики, адаптуючи їх для сучасної аудиторії, що підтверджується постановками «Фальстаф», «Ромео і Джульєтта» та «Шлюбний Вексель». Одночасно включення до репертуару світового мюзиклу «Школа року» є прикладом вдалої комерційної адаптації, що дозволяє залучати ширшу аудиторію та відповідати актуальним світовим тенденціям.
- **Створення оригінального національного продукту.** Театр свідомо зосередився на підтримці та розвитку українського мистецтва. Прикладами є балети «Сойчине крило» (2023) та «Аладін» (2021), а також

мюзикл «Піноккія» (2023), які були створені на замовлення театру українськими авторами. Важливим досягненням також є балет «Лускунчик Гофмана» (2024), де нову музику було написано під вже існуючу хореографію, що є унікальним прецедентом.

У підсумку зауважимо, що репертуарна політика Київської опери в реаліях сьогодення є багатовекторною, гнучкою та адаптивною. Вона поєднує художні експерименти з прагматизмом, національну ідентичність – з відкритістю до світових трендів, показує, як театр у складних умовах може не лише виживати, але й розвиватися, стаючи майданчиком для створення нового, актуального мистецтва.

Vectors of Repertoire Policy Renewal of the Kyiv Opera in Contemporary Realities

***Abstract.** Studied are the current vectors of repertoire policy renewal of the Kyiv opera in the context of socio-political challenges and cultural transformations. Analyzed are examples of interpretations of *The Marriage of Figaro*, the development of ballet and musical repertoires, as well as the creation of original Ukrainian productions. Identified is the theater's aspiration to combine experiment and tradition, national identity and global trends, expanding its audience while preserving artistic uniqueness.*

***Keywords:** repertoire policy, Kyiv opera, opera, ballet, musical, innovations, national identity.*